

Korenine škofa Slomška po materini strani (2. del)*

Boris Golec* **

Potrjeno – Accepted: 30. 11. 2022 | Objavljeno – Published: 16. 8. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 929.52Slomšek

Boris Golec: Korenine škofa Slomška po materini strani (2. del). Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 94=59(2023), 1, str. 5–35

Prispevek obravnava prednike lavantinskega škofa blaženega Antona Martina Slomška (1800–1862) po materini strani, o katerih je bilo doslej znanega zelo malo. Slomškova mati Marija Zorko (1779–1816) se je rodila v skromnih razmerah v župniji Črešnjice pri Frankolovem v vasi Brdce, kamor se je njen oče Gregor Zorko priženil na kajžo k veliko starejši vdovi Agati Pintar. Priimek Zorko je v vasi Kamna Gora, od koder je bil Gregor doma, dokumentiran že leta 1527, zaradi slabo ohranjenih virov pa je rodbini mogoče kontinuirano slediti šele od konca 17. stoletja dalje. Končno je uspelo izslediti najverjetnejši izvor Gregorjeve žene Agate. Kot vse kaže, sta se zakonca poročila v sosednji župniji Dramlje, tedaj še delu župnije Ponikva, v kateri je prišel na svet tudi škof Slomšek, Agata pa se je rodila v vasi Straža na Gori v kajžarski družini Graben oziroma Grabenšek.

Ključne besede: Slomšek, rodoslovje, Zorko, Črešnjice pri Frankolovem, Brdce pri Črešnjicah, Kamna Gora, Grabenšek, Straža na Gori.

---

* Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa P6-0052 (Temeljne raziskave slovenske kulturne preteklosti), ki ga iz javnega proračuna sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

** dr. Boris Golec, redni prof., znanstveni svetnik, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, boris.golec@zrc-sazu.si.

1.01 Original Scientific Article

UDK 929.52Slomšek

Boris Golec: Bishop Slomšek's roots on his mother's side (Part 2). Review for History and Ethnography, Maribor 94=59(2023), 1, pp. 5–35

This article discusses the maternal ancestors of the Bishop of Lavant, Blessed Anton Martin Slomšek (born 1800, died 1862), about which very little has been known so far. Slomšek's mother, Marija Zorko (born 1779, died 1816), was born in humble circumstances in the parish of Črešnjice near Frankolovo in the village of Brdce, where her father Gregor Zorko had married a much older widow, Agata Pintar, and went to live with her in her cottage. The surname Zorko is documented as early as 1527 in the village of Kamna Gora, where Gregor was originally from. However, due to poorly preserved sources, it is only possible to trace the family continuously from the end of the 17th century onwards. Finally, the most probable origin of Gregor's wife Agata has been traced. It seems that the couple married in the neighbouring parish of Dramlje, then still part of the parish of Ponikva, where Bishop Slomšek was born. Agata was born in the village of Straža na Gori in the cottager's family Graben or Grabenšek.

Keywords: Slomšek, genealogy, Zorko, Črešnjice pri Frankolovem, Brdce pri Črešnjicah, Kamna Gora, Grabenšek, Straža na Gori.

ČIGAVA IN OD KOD JE BILA SLOMŠKOVA BABICA AGATA?

Slomškova babica Agata je bila, kot rečeno, veliko starejša od svojega drugega moža Gregorja Zorka. Kot je ugotovil že Goričar, je umrla 1. decembra 1798 v Brdcah št. 8, črešnjiška mrliška matica pa ji pripisuje 60 let.¹ Goričar je ta podatek objavil zgolj v podkrepitev trditvi, da se je res imenovala Agata (ne Neža ali Marija), ne da bi se spuščal v podrobnosti, kot je čas njenega rojstva. Kot vzrok smrti je duhovnik kot pri večini tedaj umrlih oseb navedel »običajno« (gebenlich), drugih podatkov razen imena in priimka (*Agatha Sorkin*), verizpovedi in spola pa v knjigi ni.² Če je navedba starosti točna – in okoliščine kažejo, da Agata res ne bi mogla biti več kot kakšno leto ali dve mlajša – se je rodila okoli leta 1738, kakšnih 14 let za prvim možem Gregorjem Pintarjem (roj. ok. 1724) in približno 17 let pred drugim možem Gregorjem Zorkom (roj. 1755). Morda jo je drugi mož ob vpisu v mrliško matico rahlo pomladil, da starostna razlika med njima ne bi bila videti preveč kričeča. Vse govori v prid temu, da Agata ni mogla biti domačinka in da jo je prvi mož Pintar pripeljal od drugod, kjer se je z njo tudi oženil. Poroke Gregorja Pintarja in Agate namreč ni bilo v danes pogrešani črešnjiški poročni matici, sicer bi si Goričar ta podatek izpisal. Še več, kot pravi sam v tipkopisu, predlogi za *Slomšekov rodovnik*, njena »prva poroka ni vpisana na Črešnjicah, niti v ob-

¹ Goričar, *Slomšekov rodovnik*, str. 37.

² NŠAM, Župnija Črešnjice, Matične knjige, M 1788–1848, pag. 16.

Stegenšek, Avguštin: *Konjiška dekanija*. Maribor: samozaložba, 1909 (Umetniški spomeniki Lavantinske škofije. Drugi zvezek).

Umek, Ema (ur.) – Kos, Janez (ur.): *Vodnik po matičnih knjigah za območje SR Slovenije*. Ljubljana: Skupnost arhivov Slovenije, 1972 (Vodniki, 1. zvezek).

Umek, Ema (ur.) – Kos, Janez (ur.): *Vodnik po župnijskih arhivih na območju SR Slovenije*. Ljubljana: Skupnost arhivov Slovenije, 1975 (Vodniki, 2. zvezek).

Veliki atlas Slovenije. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012.

Vidmar, Luka (ur.): *Leksikon cerkva na Slovenskem. Škofija Celje. Dekanija Nova Cerkev*. Celjska Mohorjeva družba, Celje, 2006.

Drugi viri

RKD = Register kulturne dediščine

KORENINE ŠKOFA SLOMŠKA PO MATERINI STRANI

Povzetek

Prispevek obravnava prednike lavantinskega škofa blaženega Antona Martina Slomška. Prispevek obravnava prednike lavantinskega škofa blaženega Antona Martina Slomška (1800, Slom pri Ponikvi –1862, Maribor), o katerih je bilo doslej znanega zelo malo. Dva duhovnika, prelat in zgodovinar Franc Kovačič in tem bolj Maks Goričar, sta se v tridesetih letih 20. stoletja nemalo namučila tako z rekonstrukcijo Slomškovega rodovnika po očetu – matične knjige župnije Ponikva so namreč leta 1782 v celoti zgorele – kakor po materi, rojeni v župniji Črešnjske pri Frankolovem, kjer so se matice začenjale pozno, leta 1732. Za povrh sta bili škofova mati Matija Zorko (1779–1816) in njena edina prava sestra Marjeta vpisani v krstno matično knjigo z drugim priimkom, Pintar, kot se je njuna mati pisala v prejšnjem zakonu.

Marija Zorko se je rodila v skromnih razmerah na kajži v vasi Brdce, kamor se je njen oče Gregor Zorko (1755–1844) priženil k veliko starejši vdovi Agati Pintar (ok. 1738–1798). Priimek Zorko je v hrbovski vasi Kamna Gora, kjer se je Gregor rodil na četrtinski kmetiji in ki spada v isto črešnjsko župnijo, dokumentiran že leta 1527, zaradi slabo ohranjenih virov pa je rodbini Zorko mogoče kontinuirano slediti šele od Gregorjevega konec 17. stoletja rojenega deda dalje. Gregorjeva mati Uršula s priimkom Na Slemeni (iz tega se je pozneje razvil priimek Slemenšek) je izvirala s cele kmetije v raztreseni vasi Zgornje Slemene, kjer je njen priimek dokumentiran od konca 17. stoletja dalje. Rodbini Zorko in Na Slemeni sta bili podložni bližnji kartuziji Žiče, pod katero je spadala tudi Pintarjeva kajža v Brdcah, kjer se je rodila Slomškova mati Marija.

Končno je uspelo izslediti najverjetnejši izvor Slomškove babice Agate (ok. 1738–1798), prvič poročene Pintar, ki je bila kar okoli 17 let starejša od svojega drugega moža Gregorja Zorka. Kot vse kaže, se je prvič poročila najpozneje leta 1755 (v tem letu se je Gregor šele rodil!) v domači župniji Ponikva, od koder jo je prvi mož Gregor Pintar (ok. 1724–1776) pripeljal na svojo kajžo v vasi Brdce v sosednji župniji Črešnjske. Njuna poroka namreč ni vpisana v poročni matici ne v črešnjski ne v kateri drugi sosednji župniji Črešnjske, starejše matice župnije Ponikva pa so uničene. Agata je po vsej verjetnosti odraščala v vasi Straža v kajžarski družini Graben oziroma Grabenšek, podložni gospostvu Zalog pri Žalcu. Do takšnega sklepa je privedel naslednji ključni podatek: krstni boter njenima hčerkama iz

drugega zakona je bil Luka Grabenšek s Straže, zelo verjetno njen brat. Leta 1754 je na tej kajži gospodaril Peter Graben, po vsej verjetnosti Lukov oče, medtem ko ne razpolagamo s starejšimi viri. Grabenški so se po letu 1776 od tod odselili.

Med staršema škofa Slomška je bil velik socialni prepad. Zorkovi v Brdcah so se, drugače kot Slomškovi na Slomu, otepali pomanjkanja. S škofom jih povezuje še ena okoliščina, in sicer izguba doma. Na Pintarjevi kajži je zagospodaril Matevž Pintar, polbrat Slomškove matere Marije, ona, njena sestra Marjeta in oče Gregor Zorko pa so po letu 1798, ko jim je umrla mati in žena Agata, morali oditi po svetu. Marija se je leta 1800 poročila na Slom in je v župniji Ponikva najverjetneje že dotlej živela kot dekla, zato je bila poroka na Ponikvi. Deda Gregorja in teto Marjeto pa je veliko pozneje vzel k sebi Slomšek, potem ko je postal duhovnik.

Dejstvo, da je škofov oče Marko Slomšek, kmet-gospod, vzel za ženo 18 let mlajšo Marijo Zorko brez omembe vrednega premoženja, govori v prid temu, da pri njiju ni šlo za dogovorjeno zakonsko zvezo dveh oseb primerljivega socialnega položaja, ampak veliko prej za medsebojno osebno naklonjenost.

BISHOP SLOMŠEK'S ROOTS ON HIS MOTHER'S SIDE

Summary

This article discusses the ancestors of the Bishop of Lavant, Blessed Anton Martin Slomšek (born 1800, Slom pri Ponikvi – died 1862, Maribor), about which very little has been known so far. Two priests, the prelate and historian Franc Kovačič and, even more so, Maks Goričar, spent much time in the 1930s reconstructing Slomšek's genealogy both tracing it back to his father – the civil registers of the parish of Ponikva were completely burnt in 1782 – and to his mother, born in the parish of Črešnjice near Frankolovo, where the civil registers were initiated later, i.e., in 1732. In addition, the bishop's mother, Marija Zorko (1779–1816), and her only legitimate sister, Marjeta, were entered in the baptismal register with a different surname, namely Pintar, as their mother had used it in her previous marriage.

Marija Zorko was born in humble circumstances in a cottage in the village of Brdce, where her father Gregor Zorko (born 1755, died 1844) had married a much older widow, Agata Pintar (born ca. 1738, died 1798). The surname Zorko is documented as early as 1527 in the hillside village of Kamna Gora, where Gregor was born on a quarter-farm and which belongs to the same parish of Črešnjice, but due to poorly preserved sources it is only possible to trace the Zorko family continuously from the time of Gregor's grandfather, who was born at the end of the 17th century. Gregor's mother Uršula, surnamed Na Slemeni (from which the surname Slemenšek later developed), came from a whole farm in the scattered village of Zgornje Slemene, where her surname is documented from the end of the 17th century onwards. The Zorko and Na Slemeni families were subordinate to the nearby Žiče Carthusians, which also included Pintar's cabin in Brdce, where Slomšek's mother, Marija, was born.

Finally, the most probable origin of Slomšek's grandmother Agata (born ca. 1738, died 1798), first married Pintar, who was about 17 years older than her second husband Gregor Zorko, was traced. It seems that she was first married no later than 1755 (the year Gregor was born!) in her home parish of Ponikva, from where her first husband Gregor Pintar (born ca. 1724, died 1776) brought her to his cabin in the village of Brdce in the neighbouring parish of Črešnjice. Namely, their marriage is not registered in the marriage register of Črešnjice or any other neighbouring parish of Črešnjice, while the older marriage registers

of the parish of Ponikva have been destroyed. Agata most probably grew up in the village of Straža in the cottager's family Graben or Grabenšek, who were subjects of the manor of Zalog near Žalec. This conclusion is based on the following key piece of information: the godfather of her two daughters from her second marriage was Luka Grabenšek from Straža, most probably her brother. In 1754, Peter Graben, most probably Luka's father, was the owner or tenant, although we do not have any older sources. After 1776, the Grabenšek family moved away from the cottage.

There was a great social divide between Bishop Slomšek's parents. The Zorko family in Brdce, unlike the Slomšek family in Slom, were struggling with deprivation. Another circumstance linking them to the bishop was the loss of their home. The Pintar cabin was occupied by Matevž Pintar, the half-brother of Slomšek's mother, Marija, and she, her sister Marjeta and their father Gregor Zorko had to leave after 1798, when their mother and wife Agata died. Marija married at Slom in 1800 and was probably already living as a maid in the parish of Ponikva by then, so the wedding took place at Ponikva. Much later, Slomšek took his grandfather Gregor and aunt Marjeta to live with him after he became a priest.

The fact that the bishop's father, Marko Slomšek, a farmer-landowner, took as his wife the 18 years younger Marija Zorko, who had no property of note, speaks in favour of the fact that this was not an arranged marriage between two persons of comparable social status, but much more a matter of personal affection for each other.

DIE WURZELN VON BISCHOF SLOMŠEK MÜTTERLICHERSEITS

Zusammenfassung

Der Artikel befasst sich mit den Vorfahren des Bischofs von Lavant, des seligen Anton Martin Slomšek (1800, Slom pri Ponikvi – 1862, Maribor), über die bisher sehr wenig bekannt war. Zwei Priester, der Prälat und Historiker Franc Kovačič und vor allem Maks Goričar, haben in den 1930er Jahren große Anstrengungen unternommen, um die Genealogie von Slomšek zu rekonstruieren, und zwar sowohl väterlicherseits – die Pfarrmatriken der Pfarrei Ponikva wurden nämlich 1782 in einem Brand vollkommen vernichtet – als auch mütterlicherseits, geboren in der Pfarrei Črešnjice in der Nähe von Frankolovo, wo die Standesamtsregister erst später eingeführt wurden, und zwar im Jahr 1732. Außerdem wurden die Mutter des Bischofs, Marija Zorko (1779–1816), und ihre einzige leibliche Schwester, Marjeta, im Taufregister mit einem anderen Nachnamen eingetragen, nämlich Pintar, wie der Nachname ihrer Mutter in ihrer früheren Ehe lautete.

Marija Zorko wurde in bescheidenen Verhältnissen in einer Hütte (Keusche) im Dorf Brdce geboren, wo ihr Vater Gregor Zorko (1755–1844) eine viel ältere Witwe, Agata Pintar (ca. 1738–1798), geheiratet hatte. Der Familienname Zorko ist bereits 1527 im Bergdorf Kamna Gora belegt, wo Gregor auf einem Viertelbauernhof (Viertelhub) geboren wurde und das zur gleichen Pfarrei Črešnjice gehörte, doch aufgrund der schlecht erhaltenen Quellen ist es nur möglich, die Familie Zorko ab Gregors Großvater, der Ende des 17. Jahrhunderts geboren wurde, kontinuierlich zu verfolgen. Gregors Mutter Uršula, mit Nachnamen Na Slemeni (aus dem sich später der Nachname Slemenšek entwickelte), stammte von einem ganzen Bauernhof im verstreuten Dorf Zgornje Slemene, wo ihr Nachname seit dem Ende des 17. Jahrhunderts belegt ist. Die Familien Zorko und Na Slemeni waren den nahen gelegenen Kartäusern von Žiče unterstellt, zu denen auch die Hütte von Pintar in Brdce gehörte, wo die Mutter von Slomšek, Marija, geboren wurde.

Schließlich wurde die wahrscheinlichste Herkunft von der Großmutter von Slomšek, Agata (ca. 1738–1798), in erster Ehe mit Pintar verheiratet, die etwa 17 Jahre älter war als ihr zweiter Ehemann Gregor Zorko, ermittelt. Es scheint, dass sie spätestens 1755 (dem Jahr, in dem Gregor geboren wurde!) in ihrer Heimatgemeinde Ponikva geheiratet hat, von wo aus ihr erster Ehemann Gregor Pintar (ca. 1724–1776) sie in seine Hütte im Dorf Brdce in der Nachbargemeinde Črešnjice brachte. Ihre Ehe ist weder im Heiratsregister von Črešnjice noch in einem anderen benachbarten Pfarrbezirk von Črešnjice eingetragen, und die älteren Heiratsregister des Pfarrbezirks Ponikva sind zerstört worden. Agata wuchs höchstwahrscheinlich im Dorf Straža in der Keuschlerfamilie Graben bzw. Grabenšek auf, die der Herrschaft Zalog bei Žalec unterstand. Diese Schlussfolgerung stützt sich auf die folgende Schlüsselinformation: Der Pate ihrer beiden Töchter aus zweiter Ehe war Luka Grabenšek aus Straža, sehr wahrscheinlich ihr Bruder. Im Jahr 1754 war Peter Graben, höchstwahrscheinlich der Vater von Luka, der Besitzer dieser Keusche, allerdings verfügen wir über keine älteren Quellen. Die Familie Grabenšek zog nach 1776 fort.

Zwischen den Eltern von Bischof Slomšek gab es eine große soziale Kluft. Die Familie Zorko in Brdce befand sich im Gegensatz zu der Familie Slomšek in Slom in Not. Ein weiterer Umstand, der sie mit dem Bischof verband, war der Verlust ihres Hauses. Die Pintar-Keusche wurde von Matevž Pintar, dem Halbbruder von Slomšeks Mutter Maria, bewohnt, und sie, ihre Schwester Marjeta und ihr Vater Gregor Zorko mussten nach 1798, als ihre Mutter und Ehefrau Agata starb, auswandern. Marija heiratete 1800 in Slom und lebte zu diesem Zeitpunkt wahrscheinlich bereits als Dienstmädchen in der Pfarre Ponikva, so dass die Hochzeit in Ponikva stattfand. Viel später nahm Slomšek seinen Großvater Gregor und seine Tante Marjeta bei sich auf, nachdem er Priester geworden war.

Die Tatsache, dass der Vater des Bischofs, Grossbauer Marko Slomšek, die 18 Jahre jüngere Marija Zorko ohne nennenswerten Besitz zur Frau nahm, spricht dafür, dass es sich nicht um eine arrangierte Ehe zwischen zwei Personen mit vergleichbarem sozialen Status handelte, sondern vielmehr um eine persönliche Zuneigung zueinander.

Vzpon in propad čevljarkega industrialca Antona Kleinschustra (1823–1908)

Oskar Habjanič*

Potrjeno – Accepted: 15. 11. 2022 | Objavljeno – Published: 16. 8. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 929Kleinschuster A.; 94:685.3(497.4)"18"

Oskar Habjanič: Vzpon in propad čevljarkega industrialca Antona Kleinschustra (1823–1908). Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 94=59(2023), 1, str. 36–63

Spodnještajerska podjetja so svojo priložnost promocije izdelkov iskala tudi v okviru svetovnih razstav. Že v 50. letih 19. stoletja se je zelo uspešno predstavil izdelovalec stekla iz Pohorja Benedikt Vivat. Iz okolice Štor in Laškega se je predstavil von Putzer, ki je proizvajal predvsem jeklo. Omeniti velja še družinsko podjetje usnjarjev Staudinger in vinarje, ki so svoja vina razstavljali tudi na svetovni razstavi v Filadelfiji leta 1876. V 60. letih 19. stoletja je skokovito rast doseglo čevljarstvo podjetje Antona Kleinschustra, ki se je med drugim predstavilo na svetovni razstavi v Parizu leta 1867 in na Dunaju leta 1873. Članek obravnava vzpon in padec podjetnika Antona Kleinschustra v kontekstu obrtnih in svetovnih razstav ter gospodarske krize leta 1873.

Ključne besede: čevljarstvo, gospodarska zgodovina, 19. stoletje, Maribor, svetovna razstava, Anton Kleinschuster, muzeologija.

1.01 Original Scientific Article
UDC 929Kleinschuster A.; 94:685.3(497.4)"18"

Oskar Habjanič: The rise and fall of the shoemaking industrialist Anton Kleinschuster (1823–1908). Review for History and Ethnography, Maribor 94=59(2023), 1, pp. 36–63

Companies from Lower Styria have also sought opportunities to promote their products at fairs worldwide. As early as the 1850s, Benedikt Vivat, a glassmaker from Po-

---

* mag. Oskar Habjanič, kustos svetovalec, Pokrajinski muzej Maribor, Grajska ulica 2, 2000 Maribor, oskar.habjanic@museum-mb.si

horje, presented himself with great success. Von Putzer, a steel manufacturer from the Štore and Laško area, also made an impressive appearance. Other notable names include the Staudinger family leather tannery and the winemakers who exhibited their wines at the World's Fair in Philadelphia in 1876. In the 1860s, Anton Kleinschuster's shoemaking business grew by leaps and bounds, exhibiting, among others, at the 1867 Paris World's Fair and the 1873 Vienna World's Fair. This article discusses the rise and fall of the entrepreneur Anton Kleinschuster in the context of the trade and world fairs as well as the economic crisis of 1873.

Keywords: Shoemaking, economic history, 19th century, Maribor, World's Fair, Anton Kleinschuster, museology.

BIOGRAFSKI UVOD

Anton Karol Stefan Kleinschuster se je rodil v Vorau 26. decembra 1823 očetu Antonu in materi Höchin Terezi.¹ Na svet je privekal kot tretjerojenec. Anton in Tereza sta pred tem povila že Jožefa Antona, ki se je rodil 2. januarja 1821; naslednje leto, 23. aprila, je ob rojstvu umrl Anton Karol Georg.² Njihov oče je delal kot finančni uradnik in zakupnik trošarine. O Antonovem zgodnjem otroštvu in šolanju zaenkrat nimamo podatkov; prav tako je nejasno, kje je spoznal in poročil svojo življenjsko sopotnico Konstantio. V mariborskih matrikah se kot meščan omenja kmalu po marčni revoluciji leta 1849, a v Mariboru je deloval vsaj dve leti pred tem, ko je leta 1847 odprl podjetje.³ S Konstantio sta 29. maja 1849 povila prvorojenca Antona. Katarina Konstantia je na svet privekala leta 1851, tretjerojenec Karol pa novembra 1856.⁴ Nato je sledila vrsta tragedij, ki so spremljale meščanski vsakdan sredine 19. stoletja.⁵ Julija 1858 je najprej v starosti 68 let umrl oče Anton Kleinschuster. Septem-

¹ Podatek, viden pod njegovo fotografijo, kjer sta ob imenu vpisana datum rojstva in smrti (26. 12. 1823– 11.1. 1908). Pod fotografijo zapis: ANTON C. KLEINSCHUSTER GEB. 26. DEC. 1823 ZU VORAU, GEST. 11. JAN. 1908 ZU WIEN. A.C. KLEINSCHUSTER begründete in MARBURG a.d. D. die erste existierende SCHUHFABRIK, und d. SCHU-HEXPORT in ÖSTERREICH. Fotografijo je 12. 5. 1909 Muzejskemu društvu (Museumverein) podaril Leopold Kleinschuster. Fotografija je v inventarno knjigo Pokrajinskega muzeja Maribor vpisana pod inventarno številko ZF 786; glej tudi: Diözese Graz-Seckau, Vorau, Taufbuch 9 nach Ortschaften gegliedert 1813-1829, str. 12.

² Diözese Graz-Seckau, Vorau, Taufindex 1819–1876.

³ Oglas podjetja je viden v: Theodor Kaltenbrunner, Adressbuch und Wohnungs-Anzeiger der Stadt Marburg a/D., 1899, s. p.

⁴ Nadškofijski arhiv Maribor (NŠAM), Krstna knjiga 1834–1859, Maribor, sv. Janez Krstnik, str. 108, 125, 170.

⁵ Analiza smrtnosti po mrliški knjigi župnije sv. Janeza Krstnika v obdobju 1825–1848 nam razkriva, da je do dopolnjenega prvega leta starosti umrlo slabih 17,5 % otrok, do šoloobveznega šestega leta 28 % otrok, do dopolnjenega 14. leta pa že dobra tretjina vseh otrok, 34 %, medtem ko je bilo mrtvorojenih otrok slabe 4 %. Podrobneje glej: Habjanič, O., *Življenjska doba otrok*, str. 477–490.

Šorn, Jože, *Karakteristični premiki v industrializaciji slovenskega prostora 1873–1929*, v: Mednarodni kulturnopovijesni simpozij Mogersdorf 78/10, Osijek 1982.

Vodopivec, Peter, *Velika gospodarska kriza leta 1873 in Slovenci*, v: Prispевki za novejšo zgodovino XXXIX, 2/1999, str. 25–37.

Vidmar, Polona, *Umetnostna galerija Maribor v palači Goedel–Lannoy*, ZRC SAZU, Ljubljana, 2015.

Zajšek, B., *Ferdinand Duchatsch–slovenski Nemeц oziroma nemški Slovenec*, v: Studia Historica Slovenica, 2007, št. 3, str. 819–872.

Welt Ausstellung 1873 in Wien, Officieller General Catalog, Wien, Verlag der General Direktion, 1873.

VZPON IN PROPAD ČEVLJARSKEGA INDUSTRIALCA ANTONA KLEINSCHUSTRA (1823–1908)

Povzetek

Anton Karol Štefan Kleinschuster se je rodil v Vorau 26. decembra 1823. Čevljarstvo podjetje je odprl leta 1847. Kleinschusterjev gospodarski vzpon se je začel v šestdesetih letih 19. stoletja. Pri delu je izhajal predvsem iz njegove kakovosti, inovacij in močnega oglaševanja. Njegovi čevlji so bili prepoznani kot trpežni in nepremočljivi; velik uspeh je požel s čevlji s kovinsko ploščico na sprednjem delu, ki so ščitili prste pred močnimi udarci in posledično obvarovali usnje pred poškodbo. Svoje izdelke je redno oglaševal v dnevnikih časopisih, kot so Grazer Volksblatt, Grazer Zeitung, Südsteirische Post, Klagenfurter Zeitung, v Tages Postu in Linzer Abendbote, Süddeutsche Postu, kasneje tudi v Laibacher Tagblattu in dunajskem Welt Blattu. Leta 1865 je sodeloval na Obrtni razstavi v Mariboru in prejel eno prvih medalj. Dve leti kasneje je že sodeloval na svetovni razstavi v Parizu, ki je bila posvečena kmetijstvu, industriji in umetnosti. Razstava v Parizu je bila za Kleinschusterja popoln uspeh, saj je prejel tudi bronasto medaljo. Njegove damske, moške in otroške čevlje je bilo mogoče kupiti v trgovinah v Kairu in Aleksandriji, Istanbulu, Bukarešti, Budimpešti, Trstu, Celovcu, Gradcu, na Dunaju, v Zagrebu, Košicah, Aradu, Szegedu, Peču, Kronstadtu, Bayreuthu, Sarajevu in Odesi. Sodeloval je na obrtnih razstavah v Trstu, Linzu, Salzburgu, Gradcu in Dunaju. Leta 1869 je zgradil nove poslovne prostore na takratni Gartengasse 13 (danes Prežihova ulica). V novih prostorih so bili pripravljalnica, skladišče in pisarne; ob tovarni je uredil tudi vrt. Leta 1869 je zaposloval 400 do 500 delavcev, ki so delali v tovarni in od doma. Leta 1872 se je povezal s tovarno usnja bratov Staudinger, s katerima je ustanovil skupno podjetje, poimenovano Mariborska tovarna usnja in čevljarstevskih izdelkov d. d. Leta 1873 je podjetje sodelovalo na svetovni razstavi na Dunaju in prejelo bronasto medaljo. Izbruh gospodarske krize leta 1873 je podjetje pahnil v stečaj. Kleinschuster je podjetje v manjšem obsegu preselil na Dunaj, kjer je imel tudi trgovino. Umrli je 11. januarja 1908 na Dunaju. V času vodenja podjetja je prejel vsaj 18 različnih priznanj na lokalnih, državnih in svetovnih gospodarskih sejmih.

THE RISE AND FALL OF THE SHOEMAKING INDUSTRIALIST ANTON KLEINSCHUSTER (1823–1908)

Summary

Anton Karol Štefan Kleinschuster was born in Voralpe on 26 December 1823 and opened his own shoemaking business in 1847. Kleinschuster's economic rise started in the 1860s. His work was primarily driven by his commitment to quality, innovation and powerful advertising. His shoes were recognised as durable and waterproof; he achieved great success with shoes with a metal plate at the front, which protected the toes from strong impacts and consequently protected the leather from damage. He regularly advertised his products in daily newspapers such as the Grazer Volksblatt, the Grazer Zeitung, the Südsteirische Post, the Klagenfurter Zeitung, the Tages Post and the Linzer Abendbote, the Süddeutsche Post, and later also in the Laibacher Tagblatt and the Vienna Welt Blatt. In 1865, he participated in the Crafts Fair in Maribor and received one of the first medals. Two years later, he participated in the World's Fair in Paris, which was focused on agriculture, industry and art. The fair in Paris was an absolute success for Kleinschuster, who was also awarded a bronze medal. His women's, men's and children's shoes could be bought in shops in Cairo and Alexandria, Istanbul, Bucharest, Budapest, Trieste, Klagenfurt, Klagenfurt, Graz, Vienna, Zagreb, Košice, Arad, Szeged, Pécs, Kronstadt, Bayreuth, Sarajevo and Odessa. He exhibited at craft fairs in Trieste, Linz, Salzburg, Graz and Vienna. In 1869, he built new business premises at the then Gartengasse 13 (today Prežihova Street). The new premises included a preparation room, a warehouse and offices; he also had a garden next to the factory. In 1869, he employed between 400 and 500 workers, who worked in the factory and from home. In 1872, he joined with the Staudinger brothers' leather factory to form a joint venture called Mariborska tovarna usnja in čevljarskih izdelkov d. d. (Maribor Leather and Shoemaking Factory Ltd.) In 1873, the company took part in the World's Fair in Vienna and was awarded a bronze medal. The outbreak of the economic crisis in 1873 plunged the company into bankruptcy. Kleinschuster relocated the company on a small scale to Vienna, where he also had a shop. He died in Vienna on 11 January 1908. During the time he ran the company, he received at least 18 different awards at local, national and world trade fairs.

DER AUFSTIEG UND FALL DES SCHUHINDUSTRIELLEN ANTON KLEINSCHUSTER (1823–1908)

Zusammenfassung

Anton Karol Stefan Kleinschuster wurde am 26. Dezember 1823 in Voralpe geboren und gründete 1847 eine Schuhmacherei. Der wirtschaftliche Aufstieg Kleinschusters begann in den 1860er Jahren. Seine Arbeit beruhte vor allem auf Qualität, Innovation und intensiver Werbung. Seine Schuhe galten als langlebig und wasserdicht; großen Erfolg hatte er mit Schuhen mit einer Metallplatte an der Vorderseite, die die Zehen vor starken Stößen schützte und somit das Leder vor Beschädigungen bewahrte. Er warb regelmäßig in Tageszeitungen wie dem Grazer Volksblatt, der Grazer Zeitung, der Südsteirischen Post, der Klagenfurter Zeitung, der Tages Post und dem Linzer Abendboten, der Süddeutschen Post, später auch im Laibacher Tagblatt und dem Wiener Welt Blatt für seine Produkte. Im Jahr 1865 nahm er an der Handwerksmesse in Maribor teil und erhielt eine seiner ersten Medaillen. Zwei Jahre später nahm er an der Weltausstellung in Paris teil, die der Landwirtschaft, der Industrie und der Kunst gewidmet war. Die Pariser Ausstellung war ein voller Erfolg für Kleinschuster, der zudem eine Bronzemedaille gewann. Seine Damen-,

Herren- und Kinderschuhe konnte man in Geschäften in Kairo und Alexandria, Istanbul, Bukarest, Budapest, Triest, Klagenfurt, Graz, Wien, Zagreb, Košice, Arad, Szeged, Pécs, Kronstadt, Bayreuth, Sarajevo und Odessa kaufen. Er nahm an Handwerksausstellungen in Triest, Linz, Salzburg, Graz und Wien teil. Im Jahr 1869 baute er in der damaligen Gartengasse 13 (heute Prežihova-Straße) ein neues Geschäftshaus. Zu den neuen Räumlichkeiten gehörten ein Vorbereitungsraum, ein Lager und Büros; außerdem legte er einen Garten neben der Fabrik an. Im Jahr 1869 beschäftigte er zwischen 400 und 500 Arbeiter, die in der Fabrik und von zu Hause aus arbeiteten. Im Jahr 1872 schloss er sich mit der Lederfabrik der Gebrüder Staudinger zusammen und gründete das gemeinsame Unternehmen *Mari-borska tovarna usnja in čevljarskih izdelkov d. d. Leta* (Mariborer Leder- und Schuhfabrik AG). Im Jahr 1873 nahm das Unternehmen an der Weltausstellung in Wien teil und wurde mit einer Bronzemedaille ausgezeichnet. Der Ausbruch der Wirtschaftskrise im Jahr 1873 stürzte das Unternehmen in den Konkurs. Kleinschuster verlegte seinen Betrieb in kleinerem Umfang nach Wien, wo er auch ein Geschäft unterhielt. Er starb am 11. Januar 1908 in Wien. Während seiner Zeit an der Spitze des Unternehmens erhielt er mindestens 18 verschiedene Auszeichnungen auf lokalen, nationalen und internationalen Messen.

Stoletje slovenske manjšinske politike

Matjaž Klemenčič,* Jernej Zupančič**

Potrjeno – Accepted: 18. 8. 2023 | Objavljeno – Published: 16. 8. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 94:323.15(=163.6)

Matjaž Klemenčič, Jernej Zupančič: Stoletje slovenske manjšinske politike. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 94=59(2023), 1, str. 64–91

Prispevek obravnava jugoslovanske in slovenske politike do slovenskih narodnih manjšin v sosednjih državah v obdobju od razpada habsburške monarhije in oblikovanja novih političnih meja do današnjih dni. Analiza je izvedena na podlagi primerjalne analize že opravljenih študij, ki obravnavajo različne aspekte odnosa sosednjih držav in Slovenije do avtohtonih slovenskih narodnih manjšin. Predpostavka, da so evropske družbe ob vse večji kulturni heterogenosti zaradi migracij opustile nacionalno paradigmo, je iluzija. Odnos do manjšin v ožjem in etnične politike v širšem kontekstu jasno dokazuje pomen narodnega vprašanja. Manjšinske politike so se v Evropi sicer spremenile, a ostajajo asimilacijsko naravnane. Slovenska manjšinska politika postavlja odnos do Slovencev v sosednjih državah deklarativno visoko, v praksi pa je precej taktiziranja in popuščenja, deloma tudi zaradi nemoči. Slovenska zavest se je med pripadniki slovenskih manjšin zadržala, identiteta pa je dobila značilne manjšinske vsebine kot posledica raznolikih okoliščin v obdajajočih družbah, v katere se je večinoma uspešno integrirala, vendar ob sorazmerno visoki stopnji asimilacije.

Ključne besede: Slovenija, Slovenci, manjšine, manjšinska politika, etnične študije, Koroška, Avstrija, Furlanija, Julijska Krajina, Italija, Porabje, Madžarska, Hrvaška.

---

* Matjaž Klemenčič, prof. dr., Inštitut za narodnostna vprašanja, Erjavčeva 26, 1000 Ljubljana, e-posta: matjaz.klemencic11@gmail.com

** Jernej Zupančič, prof. dr. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, e-posta: jernej.zupancic@ff.uni-lj.si

1.01 Original Scientific Article
UDC 94:323.15(=163.6)

Matjaž Klemenčič, Jernej Zupančič: Slovenian attitude towards its minorities in neighboring countries during the last one hundred years. Review for History and Ethnography, Maribor 94=59(2023), 1, pp. 64–91

The paper deals with Yugoslav and Slovenian policies towards Slovenian national minorities in neighboring countries in the period from the collapse of the Habsburg monarchy and the formation of new political borders to the present day. The analysis is made on the basis of a comparative analysis of already completed studies that deal with various aspects of the attitude of neighboring countries and Slovenia towards indigenous Slovenian national minorities. The assumption that European nations have abandoned the national paradigm due to increasing cultural heterogeneity as a result of immigration due to migration is an illusion. The attitude towards minorities in the narrower and ethnic politics in a wider context clearly demonstrates the importance of the national question. Minority policies have significantly changed in Europe but remain assimilation-oriented. Slovenia's minority policy sets the attitude towards Slovenians in neighboring countries at a declaratively high level but in practice, there are a lot of tactics and concessions, partly due to helplessness. Slovenian consciousness was retained among the members of the Slovenian minorities, and the identity acquired characteristic minority content as a result of diverse circumstances in the surrounding societies into which the members of minorities were mostly successfully integrated but with a relatively high level of assimilation.

Keywords: Slovenia, Slovenians, minorities, minority policy, ethnic studies, Carinthia, Austria, Julian Marche, Italy, Porabje, Hungary, Croatia.

UVOD

Narodne manjšine so nujna posledica stoletja nastajanja novih držav na ozemlju današnje Slovenije in njenih sosed po razpadu Habsburške monarhije. Usodo manjšin so po koncu prve svetovne vojne krojile manjšinske politike političnih elit držav od Kraljevine Jugoslavije in socialistične jugoslovanske federacije do politike današnjih sosed Republike Slovenije. Prispevek tako analizira pristope in politike do slovenskih manjšin v Italiji, Avstriji, na Hrvaškem in Madžarskem. Primerjalna analiza statusa, vloge in položaja slovenskih avtohtonih narodnih manjšin zunaj Slovenije in politike Republike Slovenije do njih nudi vpogled v zapletena medetnična razmerja, etnične politike ter oblike in načine varovanja narodnih manjšin. Te obravnavamo kot politični subjekt s prepoznavno identiteto ter zavestjo na določenem prostoru poselitve. Manjšine imajo do neke mere možnost vplivati na lastno usodo.

Temeljno izhodišče primerjalne študije je enovitost slovenskega etničnega korpusa in kulturne povezanosti avtohtonih narodnih manjšin z matičnim narodom. Manjšine pa se od matičnega naroda razlikujejo, saj je več kot stoletni ločeni razvoj (večinoma) ustvaril posebne pogoje, ki so se jim pripadniki manjšin morali prilagoditi. Zato so ti manjšinski Slovenci dejansko drugačni

Zupančič, Jernej, Slovenci na Madžarskem, *Razprave in gradivo*, 36/37, Ljubljana, 2000, 125–143.

Zupančič, Jernej, Slovenci v Italiji, *Razprave in gradivo*, 38–39, Ljubljana, 2001, 94–109.

Zupančič, Jernej, Grenzüberschreitende Pendelwanderung aus Slowenien nach Österreich und Italien, *Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft*, jg.144, Wien, 2002, 145–157.

Zupančič, Jernej, Vloga in pomen narodnih manjšin v čezmejnem sodelovanju. Primer manjšin v Sloveniji in Slovencev v sosednjih državah, *Razprave in gradivo*, 47, Ljubljana, 2005, 26–41.

Zupančič, Jernej, *Romi in romska naselja v Sloveniji*, Ljubljana, 2014.

Zupančič, Jernej, Koroški Slovenci: sedanost in prihodnost manjšine v postmoderni družbi. V: Hafner G., Hren K., Pandel M. (ur.) *Probleme und Perspektiven des Volksgruppenschutzes 100 Jahre nach der Kärntner Volksabstimmung = Problemi in perspektive narodnih skupnosti 100 let po koroškem plebiscitu*. Klagenfurt; = Celovec; Ljubljana; = Laibach; Wien; = Dunaj: 2020, 385–408.

Zupančič, Jernej, *Slovenske manjšine v sosednjih državah*. Ljubljana, 2022.

STOLETJE SLOVENSKE MANJŠINSKE POLITIKE

Povzetek

Avtorja v prispevku obravnavata jugoslovanske in slovenske politike do slovenskih narodnih manjšin v sosednjih državah v obdobju od razpada habsburške monarhije in oblikovanja novih političnih meja do današnjih dni. Analiza je narejena na podlagi primerjalne analize že opravljenih študij, ki obravnavajo različne aspekte odnosa sosednjih držav in Slovenije do avtohtonih slovenskih narodnih manjšin. Predpostavka, da so evropske družbe ob vse večji kulturni heterogenosti zaradi migracij opustile nacionalno paradigmo, je iluzija. Odnos do manjšin v ožjem in etnične politike v širšem kontekstu jasno dokazuje pomen narodnega vprašanja. Manjšinske politike so se v Evropi sicer spremenile, a ostajajo asimilacijsko naravnane. Slovenska manjšinska politika postavlja odnos do Slovencev v sosednjih državah deklarativno visoko, v praksi pa je precej taktiziranja in popuščanja, deloma tudi zaradi nemoči. Slovenska zavest se je med pripadniki slovenskih manjšin zadržala, identiteta pa je dobila značilne manjšinske vsebine kot posledica raznolikih okoliščin v obdajajočih družbah, v katere se je večinoma uspešno integrirala, vendar ob sorazmerno visoki stopnji asimilacije.

Etnična in manjšinska politika je značilna za evropske države in ostaja pomemben dejavnik v bilateralnih odnosih. Sedanja slovenska manjšinska politika mora upoštevati dediščino preteklih držav na sklenjenem slovenskem etničnem ozemlju. Slovenija je deklarativno postavila varovanje manjšin kot eno od svojih političnih prioritete. To je prisotno v ustavi, več področnih zakonih in drugih aktih. Razvila je primerno infrastrukturo, ki naj operacionalizira deklarirano voljo nacije do narodnih manjšin. V praksi se je slovenska zunanja politika soočila z močjo in vplivom sosednjih držav, ki slovenske manjšine očitno opredeljujejo kot določen problem; tako si je mogoče razložiti vztrajna nasprotovanja uveljavljanju manjšinskih zaščitnih norm in realizacije že sklenjenih sporazumov na tem področju. V položaju šibkejšega je bilo v bilateralnih odnosih manjšinsko vprašanje težje upravljati, neredko je bilo celo breme v bilateralnih odnosih. Na drugi strani so sosednje

države redno in dosledno in to ne glede na politične barve vladajočih strank izpostavljale bolj ali manj enotno težnjo in skrb za Italijane, Nemce (Avstrijce) ali Madžare. Za slovenske manjšine pomembne stvari v bilateralnih odnosih je slovenska politika pogosto žrtvovala v prid domnevnim »dobrososedskim odnosom«. Ob tem se prezira, da imajo vse sosedne stalen interes za minorizacijo manjšinskih vprašanj. Slovenija tudi ni bila enotna pri zahtevah po spoštovanju sprejetih bilateralnih dogovorov s sosedami. Medtem ko so bili razmeroma zahtevni in dosledni pri sprejemanju globalnega zakona za slovensko manjšino v Italiji in kasneje njegovemu uresničevanju (a so se pri tem soočili z zelo zvito italijansko politiko, ki je skušala na različne načine ovirati sprejemanje za manjšino ugodnih rešitev), je bila Slovenija v odnosu do Avstrije precej bolj popustljiva. Slovenci na Madžarskem so bili v senci slovenskega državnega zanimanja. Še bolj skromne pozornosti so bili deležni Slovenci na Hrvaškem.

SLOVENIAN ATTITUDE TOWARDS ITS MINORITIES IN NEIGHBORING COUNTRIES DURING THE LAST ONE HUNDRED YEARS

Summary

In the article, the authors discuss Yugoslav and Slovenian policies towards Slovenian national minorities in neighboring countries in the period from the collapse of the Habsburg monarchy and the formation of new political borders to the present day. The analysis is made on the basis of a comparative analysis of already completed studies that deal with various aspects of the attitude of neighboring countries of Slovenia and Slovenia itself towards indigenous Slovenian national minorities. The assumption that European societies have abandoned the nationalistic paradigm due to increasing cultural heterogeneity due to migration is an illusion. The attitude towards minorities in the narrower context and ethnic politics in a wider context clearly demonstrates the importance of the attitude of the states towards national minorities i.e. national question. Minority policies have changed in Europe, but they remain assimilation oriented. Slovenia's minority policy sets the attitude towards Slovenes in neighboring countries at a declaratively high level, but in practice there is a lot of tactics and concessions, partly due to helplessness. The Slovene consciousness remained among the members of the Slovene minorities, and the identity acquired characteristic minority content as a result of diverse circumstances in the surrounding societies, into which it was mostly successfully integrated, but with a relatively high level of assimilation. Ethnic and minority policy is characteristic of European countries and remains an important factor in bilateral relations. The current Slovenian minority policy must take into account the heritage of the past centuries and the attitudes of the states of which Slovenian ethnic territory was part of.. Slovenia has declared the protection of minorities as one of its political priorities. This is present in the Constitution, several laws and other acts. It has developed the appropriate infrastructure to operationalize the declared will of the nation towards national minorities. In practice, Slovenian foreign policy faced the power and influence of neighboring countries, which clearly define Slovenian minorities as a certain problem; this is how it is possible to explain the persistent opposition to the enforcement of minority protection norms and the implementation of already concluded agreements in this area. In the position of the weaker side, the minority issue was more difficult to manage for Slovenia in bilateral relations, and was often even a burden in bilateral relations. On the other hand, the neighboring countries regularly and consistently, regardless of the political colors of the ruling parties, showed a more or less uniform concern for the fate of Italians, Germans (Austrians) or Hungarians. For Slovene minorities, things important in bilateral relations have often been sacrificed by Slovene

politics in favor of supposed “good neighborly relations”. At the same time, it is despised that all neighbors have a constant interest in minorizing minority issues. Slovenia also did not at the same level of strength expressed its demands to respect the bilateral agreements with its neighbors. While they were relatively demanding and consistent in demands for adoption of a global law for protection of the Slovene minority in Italy and later in its implementation (but they faced a very cunning Italian policy, which tried in various ways to hinder the adoption of favorable solutions for the minority), Slovenia was much more lenient in relation to Austria. Slovenes in Hungary were in the shadow of Slovenian state interest. Slovenians in Croatia received even more modest attention.

EIN JAHRHUNDERT DER SLOWENISCHEN MINDERHEITENPOLITIK

Zusammenfassung

In diesem Artikel befassen sich die Autoren mit der jugoslawischen und slowenischen Politik gegenüber den slowenischen nationalen Minderheiten in den Nachbarländern in der Zeit von der Auflösung der Habsburger Monarchie und der Festlegung neuer politischer Grenzen bis zum heutigen Tag. Die Analyse stützt sich auf eine komparative Auswertung vorhandener Studien, die sich mit verschiedenen Aspekten der Haltung der Nachbarländer und Sloweniens gegenüber den autochthonen slowenischen nationalen Minderheiten befassen. Die Annahme, dass die europäischen Gesellschaften angesichts der zunehmenden kulturellen Heterogenität infolge der Migration das nationale Paradigma aufgegeben haben, ist eine Illusion. Die Haltung gegenüber Minderheiten in einem engeren Kontext und die ethnische Politik in einem breiteren Kontext zeigen deutlich, wie wichtig die nationale Frage ist. Auch wenn sich die Minderheitenpolitik in Europa verändert hat, so bleibt sie doch weiterhin assimilatatorisch. Die slowenische Minderheitenpolitik legt die Messlatte gegenüber den Slowenen in den Nachbarländern deklarativ hoch, aber in der Praxis wird viel taktiert und besänftigt, zum Teil auch aufgrund von Ohnmacht. Das slowenische Bewusstsein ist bei den Vertretern der slowenischen Minderheiten erhalten geblieben; die Identität hat aufgrund der unterschiedlichen Gegebenheiten der sie umgebenden Gesellschaften, in die sie größtenteils erfolgreich integriert wurde, aber mit einem relativ hohen Grad an Assimilation, einen ausgeprägten Minderheitencharakter angenommen. Die ethnische und Minderheitenpolitik ist ein Merkmal der europäischen Länder und bleibt ein wichtiger Faktor in den bilateralen Beziehungen. Die aktuelle Minderheitenpolitik Sloweniens muss das Erbe früherer Staaten im angrenzenden slowenischen ethnischen Gebiet berücksichtigen. Slowenien hat den Schutz von Minderheiten erklärtermaßen zu einer seiner politischen Prioritäten gemacht. Dies ist in der Verfassung, mehreren sektoralen Gesetzen und anderen Rechtsakten festgehalten. In der Praxis ist die slowenische Außenpolitik mit der Macht und dem Einfluss der Nachbarländer konfrontiert, die die slowenischen Minderheiten eindeutig als ein besonderes Problem ansehen. Dies erklärt den anhaltenden Widerstand gegen die Umsetzung von Minderheitenschutznormen und die Umsetzung bereits geschlossener Abkommen in diesem Zusammenhang. In der Position der Schwächeren war die Minderheitenfrage in den bilateralen Beziehungen schwieriger zu handhaben; oft stellte sie sogar eine Belastung in den bilateralen Beziehungen dar. Auf der anderen Seite haben die Nachbarländer unabhängig von der politischen Couleur der regierenden Parteien regelmäßig und konsequent ein mehr oder weniger gemeinsames Bestreben und eine Sorge um die Italiener, die Deutschen (Österreicher) oder die Ungarn zum Ausdruck gebracht. In den bilateralen Beziehungen wurden Angelegenheiten, die für die slowenischen Minderheiten von Bedeutung sind, von der slowenischen Politik oft zugunsten von angeblichen „gutnachbarlichen Beziehungen“ geopfert. Dabei wird überse-

hen, dass alle Nachbarn ein permanentes Interesse an der Minorisierung von Minderheitenfragen haben. Auch bei der Forderung nach der Einhaltung der bilateralen Abkommen mit seinen Nachbarn war sich Slowenien nicht einig. Während sie bei der Verabschiedung des Globalgesetzes für die slowenische Minderheit in Italien und seiner anschließenden Umsetzung relativ anspruchsvoll und konsequent waren (aber mit einer sehr gerissenen italienischen Politik konfrontiert wurden, die auf verschiedene Weise versuchte, die Verabschiedung von für die Minderheit günstigen Lösungen zu behindern), war Slowenien in seiner Haltung gegenüber Österreich viel nachsichtiger. Die Slowenen in Ungarn standen dabei im Schatten der slowenischen Staatsinteressen. Den Slowenen in Kroatien wurde noch weniger Aufmerksamkeit geschenkt.

Janko Žel, Maistrov borec, narodnjak in prosvetni delavec

Marjan Toš*

Potrijeno – Accepted: 23. 6. 2023 | Objavljeno – Published: 16. 8. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 929Žel J.

Marjan Toš: Janko Žel, Maistrov borec, narodnjak in prosvetni delavec. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 94=59(2023), 1, str. 92–112

Po odmevnih dogodkih v Mariboru v noči iz 22. na 23. november 1918 se je del mariborskega polka prostovoljcev odpravil braniti ozemlje ob Muri. 6. stotnija pod poveljstvom nadporočnika Bena (Benedikta) Zeilhoferja¹ je zasedla železniško progo Špilje – Radgono in 1. 12. 1918 na dan ustanovitve jugoslovanske države Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS)² skupaj z enoto nadporočnika Janka Žela izvedla pohod na Cmurek in Radgono. Nadporočnik Janko Žel je osebno od generala Maistra dobil ukaz, da s svojo enoto zasede Cmurek. Zato se je 1. 12. 1918 odpravil iz Maribora z vlakom ter potoval preko Špilja skupaj s 6. stotnijo nadporočnika Bena Zeilhoferja, ki je dobil ukaz zasesti Radgono. Janko Žel se v svojem pismu Benediktu Zeilhferju z dne 29. 10. 1968

---

* Marjan Toš, magister in doktor zgodovinskih znanosti, profesor zgodovine in geografije, upokojeni muzejski svetovalec; SI 2230 Lenart v Slovenskih gricah; marjan.tos@gmail.com.

¹ Nadporočnik Benedikt Zeilhofer, junaški poveljnik 6. stotnije Mariborskega pešpolka, zmagovalac Radgonske bitke, 4. 2. 1919. Med prvo svetovno vojno je bil odlikovan z več odlikovanji za hrabrost, tudi z nemškim železnim križcem. Prejel je še srbsko odlikovanje – red belega orla z meči 5. stopnje. Po vojni ga je srbska soldateska sovražila in ga v 22 letih vojaškega službovanja povišala za eno samo stopnjo, v stotnika. Leta 1941 se je povezal s prvimi partizani. Leta 1942 je bil aretiran in izgnan na Tirolsko, kjer je ostal do leta 1945.

² Država SHS – Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev (okrajšano SHS) je bila država, ki je nastala 1. decembra 1918 z združitvijo Države Slovencev, Hrvatov in Srbov ter Kraljevine Srbije. 3. oktobra 1929 je bila država preimenovana v Kraljevino Jugoslavijo.

spominja, kako so v večernih urah prispeli v Cmurek, kjer bi Žel moral opraviti svojo nalogo. Toda premislil si je in skupaj z enoto Zeilhoferja nadaljeval pot proti Radgoni, kjer je bila močnejša nemška posadka. Sicer pa je bil Janko Žel vse življenje učitelj in je za predano delo v učiteljski službi prejel več priznanj. Za sodelovanje v bojih za severno mejo je 25. marca 1975 prejel plaketo *Zveze prostovoljcev – borcev za severno mejo 1918–1919* v Ljubljani. Po upokojitvi leta 1946 je živel v Ljubljani, kjer je 24. novembra 1985 tudi umrl. Pokopan je na ljubljanskem pokopališču Žale.

Ključne besede: Rudolf Maister, Benedikt Zeilhofer, Janko Žel, Radgona, Cmurek, Apače, Braslovče, slovenski učitelji.

1.01 Original Scientific Article
UDC 929Žel J.

Marjan Toš: Janko Žel, Maister's fighter, patriot and educational worker. Review for *History and Ethnography*, Maribor 94=59(2023), 1, pp. 92–112

Following the resounding events in Maribor on the night of 22–23 November 1918, a part of the Maribor Volunteer Regiment set out to defend the territory along the Mura River. The 6th corps of the Maister's fighters under the command of Lieutenant Ben (Benedikt) Zeilhofer³ occupied the railway line Špilje – Radgona and on 1 December 1918, the day of the foundation of the Yugoslav State of Serbs, Croats and Slovenes (SHS)⁴, together with the unit of Lieutenant Commander Janko Žel, carried out a march on Cmurek and Radgona. Commander Janko Žel was personally ordered by General Maister to take Cmurek with his unit. Therefore, on 1 December 1918, he set out from Maribor by train and travelled via Špilje together with the 6th corps of the Maister's fighters of Lieutenant Ben Zeilhofer, who had been ordered to seize Radgona. In his letter to Benedikt Zeilhofer of 29 October 1968, Janko Žel recalls how they arrived in the evening at Cmurek, where Žel was to carry out his mission. But he changed his mind and, together with Zeilhofer's unit, continued on his way to Radgona, where there was a stronger German garrison. Janko Žel was a teacher all his life and received several awards for his dedicated work as a teacher. On 25 March 1975, he received a plaque from the Association of Volunteers – Fighters for the Northern Border 1918–1919 in Ljubljana for his participation in the fighting for the Northern Border. After his retirement in 1946, he lived in Ljubljana, where he died on 24 November 1985. He is buried in Ljubljana's Žale Cemetery.

Keywords: Rudolf Maister, Benedikt Zeilhofer, Janko Žel, Cmurek, Apače, Braslovče, Slovenian teachers.

³ Lieutenant Benedikt Zeilhofer, heroic commander of the 6th Maribor Infantry Regiment, victor of the Battle of Radgona, 4 February 1919. During World War I he was awarded several decorations for bravery, including the German Iron Cross. He also received the Serbian decoration of the Order of the White Eagle with Swords, 5th Class. After the war, the Serbian rowdy hated him and promoted him to a single rank, that of Captain, during his 22 years of military service. In 1941 he joined the first partisans. In 1942 he was arrested and deported to Tyrol, where he remained until 1945.

⁴ The State of the SHS – the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (abbreviated SHS) was a state formed on 1 December 1918 by the unification of the State of Slovenes, Croats and Serbs and the Kingdom of Serbia. On 3 October 1929, the country was renamed the Kingdom of Yugoslavia.

https://sl.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Maister

<http://ezb.ijs.si/fedora/get/sbl:1526/VIEW/>

http://www.hervardi.com/rudolf_maister.php.html

JANKO ŽEL, MAISTROV BOREC, NARODNJAK IN PROSVETNI DELAVEC

Povzetek

Pričujoči prispevek dokazuje in potrjuje ocene, da v samostojni Sloveniji po letu 1991 ne gre za nobeno »novo odkritje« Rudolfa Maistra in njegove zgodovinske vloge po koncu prve svetovne vojne v Mariboru in na slovenskem Štajerskem, pač pa za popolno zgodovinsko »rehabilitacijo« in korektno ovrednotenje njegove vloge v prevratnih letih 1918/1919. Takšno rehabilitacijo so na nek način doživeli tudi mnogi njegovi najožji sodelavci v Narodnem svetu za Štajersko, vojaški poveljniki njegovih enot in ne nazadnje borci-prostovoljci za severno mejo.

Kljub temu so nekateri med njimi še vedno preveč pozabljeni in eden takšnih je tudi Janko Žel. Slovenstvu predani učitelj, ki se je izkazal v bojih za severno mejo kot nadporočnik, ki je uspešno vodil Maistrovo enoto pri osvoboditvi Cmureka. O njem vemo zelo malo. Žel je bil eden tistih Maistrovih častnikov, ki so izredno cenili svojega poveljnika kot pokončnega, odločnega in pogumnega moža z vizijo. Kot učitelj je Žel znal svoje vojake dobro motivirati in se jim tudi zahvaliti za opravljene naloge. Čeprav je bil slovenski častnik, je v srcu vedno ostajal predvsem predani učitelj. Kot prosvetni delavec se je izjemno razdajal zlasti na šolah v Apačah in v Braslovčah. V Apačah je po določitvi meja Kraljevine SHS, ki je dobila Apaško dolino, v kateri je bilo prevladujoče nemško prebivalstvo, krepil slovensko narodno zavest tako med mladimi kot tudi odraslimi. Bil je več kot zgolj šolski upravitelj, saj je deloval v mnogih društvih in v takratni lokalni politiki. Zelo zavzeto si je prizadeval za gospodarski napredek teh krajev in za sobivanje med Slovenci in Nemci, ki so kljub spremembi meje ostali v Apaški dolini. Kot nadučitelj v Braslovčah je sodeloval v kulturno-prosvetnem življenju v kraju. Po nemški okupaciji 1941 je bil nekaj časa zaprt in nato izseljen v Ljubljano. Tam je začel sodelovati z OF. Kot začasni učitelj je med italijansko okupacijo Ljubljanske pokrajine poučeval v Zalogo in v Mirni na Dolenjskem, kjer je prav tako sodeloval z OF.

Janko Žel je bil skromen mož, ki svoje vloge v bojih za severno mejo nikoli ni obešal na veliki zvon. Bil je ponosen na opravljeno delo in je spoštoval Maistrovo javno priznanje, da je bil v prevratnih letih 1918/1919 cilj dosežen s skupnimi močmi.

JANKO ŽEL, MAISTER'S FIGHTER, PATRIOT AND EDUCATIONAL WORKER

Summary

The following article proves and confirms the assessments that in post-1991 independent Slovenia there is no "rediscovery" of Rudolf Maister and his historical role after the end of the First World War in Maribor and in Slovenian Styria, but rather a complete historiographical "rehabilitation" and a correct evaluation of his role in the subversive years 1918/1919. In a sense, many of his closest colleagues in the National Council for Styria,

the military commanders of his units and, last but not least, the volunteer fighters for the northern border, also experienced such a rehabilitation.

However, some of them are still largely forgotten, and one of them is Janko Žel. A teacher devoted to Slovenia, who proved his worth in the battles for the northern border as a lieutenant who successfully led Maister's unit in the liberation of Cmurek. Very little is known about him. Žel was one of those Maister's officers who highly valued their commander as an upright, determined and courageous man with vision. As a teacher, Žel knew how to motivate his soldiers well and how to thank them for the tasks they performed. Although he was a Slovenian officer, he always remained, above all, a dedicated teacher. As an education worker, he gave his best, especially at the schools in Apače and Braslovče. In Apače, after the borders of the Kingdom of SHS had been defined, which was given the Apače valley with a predominantly German population, he strengthened the Slovenian national consciousness among both young people and adults. He was more than just a school administrator, as he was active in many associations and in local politics at the time. He was very committed to the economic progress of the area and to the coexistence between the Slovenes and the Germans, who remained in the Apače Valley despite the change of the border. As a teacher in Braslovče, he participated in the cultural and educational life of the town. After the German occupation in 1941, he was imprisoned for a while and then emigrated to Ljubljana. There he began to work with the Liberation Front of the Slovene Nation (OF). As a temporary teacher during the Italian occupation of the Ljubljana region, he taught in Zalogo and in Mirna na Dolenjskem (Mirna, Dolenjska region), where he also collaborated with the Liberation Front of the Slovene Nation.

Janko Žel was a modest man who never put his role in the struggle for the northern border in the spotlight. He was proud of the work he had done and respected Maister's public acknowledgement that in the subversive years of 1918/1919, the goal was achieved through joint efforts.

JANKO ŽEL, RUDOLF-MAISTER-KÄMPFER, PATRIOT UND BILDUNGSARBEITER

Zusammenfassung

Der vorliegende Artikel belegt und bestätigt die Einschätzungen, dass es im unabhängigen Slowenien nach 1991 nicht um eine „Wiederentdeckung“ von Rudolf Maister und seiner historischen Rolle nach dem Ende des Ersten Weltkriegs in Maribor und in der slowenischen Steiermark geht, sondern vielmehr um eine umfassende historiographische „Rehabilitierung“ und eine korrekte Bewertung seiner Rolle in den subversiven Jahren 1918/1919. Eine solche Rehabilitierung erfuhren in gewisser Weise auch viele seiner engsten Mitarbeiter im Nationalrat für Steiermark, die militärischen Befehlshaber seiner Einheiten und nicht zuletzt die freiwilligen Kämpfer an der Nordgrenze.

Einige von ihnen sind jedoch immer noch zu sehr in Vergessenheit geraten, und einer von ihnen ist Janko Žel. Der Slowenien zugewandte Lehrer bewährte sich in den Kämpfen um die Nordgrenze als Leutnant, der die Einheit von Maister bei der Befreiung von Cmurek erfolgreich anführte. Über ihn ist nur sehr wenig bekannt. Žel gehörte zu den Rudolf-Maister-Offizieren, die ihren Befehlshaber als aufrechten, entschlossenen und mutigen Mann mit Vision hoch schätzten. Als Lehrer verstand es Žel, seine Soldaten gut zu motivieren und ihnen für die geleistete Arbeit zu danken. Obwohl er ein slowenischer Offizier war, blieb er stets in erster Linie ein engagierter Lehrer. Als Pädagoge gab er sein Bestes, vor allem an den Schulen in Apače und Braslovče. In Apače, dass nach der Festlegung der

Grenzen des Königreichs SHS das Apače-Tal mit einer überwiegend deutschen Bevölkerung erhielt, stärkte er das slowenische Nationalbewusstsein sowohl bei Jugendlichen als auch bei Erwachsenen. Er war mehr als nur ein Schulverwalter, denn er war damals in vielen Vereinen und in der Lokalpolitik aktiv. Er engagierte sich sehr für den wirtschaftlichen Fortschritt der Region und für das Zusammenleben zwischen Slowenen und Deutschen, die trotz der Grenzänderung im Apače-Tal geblieben sind. Als Lehrer in Braslovče nahm er am kulturellen und pädagogischen Leben der Stadt teil. Nach der deutschen Besetzung im Jahr 1941 war er eine Zeit lang inhaftiert und emigrierte dann nach Ljubljana. Dort begann er, mit der Befreiungsfront der slowenischen Nation (OF) zusammenzuarbeiten. Als Aushilfslehrer während der italienischen Besetzung der Region Ljubljana unterrichtete er in Zalogo und in Mirna na Dolenjskem, wo er ebenfalls mit der Befreiungsfront der slowenischen Nation (OF) zusammenarbeitete.

Janko Žel war ein bescheidener Mann, der seine Rolle im Kampf um die Nordgrenze nie an die große Glocke hängte. Er war stolz auf die von ihm geleistete Arbeit und respektierte Maisters öffentliches Bekenntnis, dass das Ziel in den subversiven Jahren 1918/1919 durch gemeinsame Anstrengungen erreicht worden war.

Slovenska kulinarična dediščina kot izhodišče za razvijanje poimenovalne zmožnosti na razredni stopnji

Ines Voršič*

Potrjeno – Accepted: 18. 7. 2023 | Objavljeno – Published: 16. 8. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 811.163.6'37:[39:641.56]

Ines Voršič: Slovenska kulinarična dediščina kot izhodišče za razvijanje poimenovalne zmožnosti na razredni stopnji. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 94=59(2023), 1, str. 113–138

Preučevanje značilnih jedi je domena predvsem etnologije, pričujoči prispevek pa temeljna spoznanja etnoloških študij o prehranski dediščini Slovencev povezuje z jezikovnodidaktičnim vidikom razvijanja poimenovalne zmožnosti na razredni stopnji in pokaže, kako je mogoče širiti besedišče in krepiti sporazumevalno zmožnost, hkrati pa spoznavati kulinarično dediščino kot del slovenske tradicije in narodne identitete ter razvijati pozitiven odnos do nje.

Ključne besede: slovenščina, poimenovalna zmožnost, besedišče, kulinarična dediščina.

1.01 Original Scientific Article
UDC 811.163.6'37:[39:641.56]

Ines Voršič: Slovenian culinary heritage as a starting point for developing naming skills at classroom level. Review for History and Ethnography, Maribor 94=59(2023), 1, pp. 113–138

The study of typical dishes is primarily the domain of ethnology, whereas the present article connects the basic findings of ethnological studies on the food heritage of Slove-

---

* Doc. dr. Ines Voršič, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, ines.vorsic@um.si

nians with the linguistic-didactic aspect of developing naming skills at the classroom level and shows how it is possible to expand vocabulary and strengthen communicative skills, while at the same time learning about culinary heritage as part of the Slovenian tradition and national identity, and developing positive attitudes towards it.

Keywords: Slovenian, naming skills, vocabulary, culinary heritage

UVOD

Hrana je ena od temeljnih dobrin, tistih, ki slehernemu človeku zagotavljajo preživetje, prehranjevanje pa posledično ena od temeljnih dejavnosti človekovega vsakdanjika – zadovoljevanja bioloških oz. fizioloških potreb. Besedišče, pomensko vezano na (pre)hrano, tako sodi v nujni korpus besed, s katerim se človek seznanja v svojem (in tudi katerem koli drugem) jeziku. Vendar pa hrana še zdaleč ni samo snov, ki bi jo človek potreboval za obstoj. Ni namreč nepomembno, kaj in kako jemo, kdaj in s kom. Tudi v slovenskem prostoru so se skozi zgodovino oblikovale značilne prehranske navade. Te pa se tesno povezujejo z vprašanjem identitete (Godina Golija 2008: 125) – vse bolj se hrana prepozna kot identitetni simbol (Tivadar 2004), vse bolj se v prehranjevalnem diskurzu opozarja na pomen hrane pri potrjevanju nacionalne identitete (Jugović 2016).

Čeprav hrana pomeni človeku eksistencialno determinanto, se ne umešča samo na področje materialnih dobrin, marveč se identificira tudi v področju kulture. Kot kulturna dobrina se je začela dojemati z razcvetom etnoloških, antropoloških in zgodovinskih raziskav te tematike v drugi polovici 20. stoletja, ko je bila prepoznana kot eden temeljnih segmentov človeške kulture (Godina Golija 1996: 212). Po opredelitvi nemškega etnologa Güntherja Wiegelmanna (1986, povz. po Godina Golija 1996: 212) je hrana »dnevno realiziran in kontinuirajoč kulturni element«, med kulturne elemente, ki so dnevno realizirani, pa je po njegovem mnenju mogoče uvrstiti le še dva elementa – obleko in govor. V sodobnejših raziskavah se pogosto izpostavlja vpliv zunanjih dejavnikov na prehrano določenih skupin prebivalstva, zlasti naravnega okolja, gospodarstva, cerkve, države, in prepletenost prehrane z drugimi etnološko zanimivimi področji, npr. šegami, navadami, verovanjem in jezikom (Godina Golija 1996: 220).

Jezik in kultura sta neločljivi komponenti narodnosti. Resničnost te trditve se naslanja na zapis etnologa Slavka Kremenška (1978, povz. po Bokal 1996: 298), da je jezik s svojimi izraznimi oblikami neprecenljiv tolmač vsakokratnega kulturnega ustroja. Tudi Jerca Vogel (2014: 11) poudarja, da je »jezik neločljivo povezan z (nacionalno) kulturo, da ga ta okvirja in bistveno določa. Pogoj za ustrezno jezikovno delovanje je zato poleg praktičnega obvladovanja

Blanka Tivadar, Prisiljeni v okus: družbeno strukturiranje prehranjevalnih navad, *Emzin: revija za kulturo*, XIV, 3–4, str. 113–115.

Jerca Vogel, Jezikovna kulturna zavest pri pouku maternega/prvega jezika, *Jezik in slovstvo* 59, 4, str. 3–14. Pridobljeno, 12. 4. 2023, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-EVZMWPWF>.

Ines Voršič, Marija Ropič Kop, Besedišče: 5. gradnik. V: Dragica Haramija (ur.). *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. Maribor, Ljubljana 2020, str. 139–157. Pridobljeno 22. 12. 2022, <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/515>.

SLOVENSKA KULINARIČNA DEDIŠČINA KOT IZHODIŠČE ZA RAZVIJANJE POIMENOVALNE ZMOŽNOSTI NA RAZREDNI STOPNJI

Povzetek

Prispevek bistvena spoznanja etnoloških študij o prehranski dediščini Slovencev povezuje z jezikovnodidaktičnim vidikom razvijanja poimenovalne zmožnosti in pokaže, kako je pri načrtnem razvijanju leksikalnih spretnosti na razredni stopnji mogoče učinkovito povezati književni in jezikovni pouk – na osnovi ljudskih pesmi in kuharskih receptov, ki odslikavajo kulinarčno dediščino, upoštevajoč otroškega naslovnika. Kot primerno izhodišče je bila izbrana zbirka *Pastirica žgance kuha* (Pušenjak 2022), ki prinaša izbor dvanajstih ljudskih pesmi, ki omenjajo določeno jed ali živilo, in kuharskih receptov, ki predstavijo postopek priprave omenjene ali podobne jedi. Tematsko polje slovenske narodne kuhinje je zelo široko in nudi številne možnosti za navajanje knjižnih besed istega tematskega polja, prehranska leksika pa je preprosto izhodišče za tvorbo besed, kot jih narekujejo zlasti cilji, povezani z besedotvorjem. Navezava ljudskih pesemskih besedil in kuharskih receptov narodnih jedi je funkcionalna posebej za spoznavanje tvorjenk izsamostalniške pridevniške izpeljave s pomenom snovnosti (npr. *ajda* → *ajdov*, *krompir* → *krompirjev*, *mleko* → *mlečen*, *riba* → *ribji*), modifikacijske samostalniške izpeljave s pomenom manjšalnosti (npr. *potica* → *potička*, *presta* → *prestica*, *piškot* → *piškotek*, *žganec* → *žganček*), spoznavanje pridevniških izpeljank iz samostalnikov za svojino (npr. *kuhar* → *kuharjev*, *kuharica* → *kuharičin*, *pek* → *pekov*, *pekovka* → *pekovkin*), samostalniških izpeljank iz glagolov za pomen dejanja (npr. *brbotati* → *brbot*, *brbotanje*; *kuhati* → *kuha*, *kuhanje*), opazovanje in usvajanje odnosov med besedami (npr. *žito*: *ajda*, *koruza*, *pšenica*; *figa* – *smokva*; *hladen* – *topel*, *kuhan* – *surov*), dopolnjevanje besednih družin (npr. *krompir*, *krompirjev*, *krompirjevka*, *krompirjevec*, *krompirišče*). Učenci že ob prebiranju sestavin spoznavajo splošno besedišče s področja prehrane (npr. *moka*, *mleko*, *olje*, *repa*), obenem pa prihajajo v stik s t. i. etnološkim besedjem (npr. *potica*, *močnik*, *usukanci*). Ob enobesednih se poučijo tudi o večbesednih (npr. *kisla repa*, *lovorov list*) leksemih in spoznajo besede oz. besedne zveze s prenesenim pomenom (npr. *leteči žganci*). Prispevek pokaže, kako lahko učenci dosegajo leksikalno kompetenco in hkrati spoznavajo dediščino kot del tradicije ter narodne identitete, ob tem pa razvijajo tudi spoštljiv odnos do nje in jo dojemajo kot nujno spremljevalko sodobnega življenja. Vključevanje kulturne dediščine v pouk je doprinos k njenemu ohranjanju. Učenci z razvijanjem pozitivnega odnosa do jezika in kulture svojega naroda razvijajo tudi pozitiven odnos do drugih kultur in jezikov drugih narodov.

SLOVENIAN CULINARY HERITAGE AS A STARTING POINT FOR DEVELOPING NAMING SKILLS AT CLASSROOM LEVEL

Summary

This article connects the essential findings of ethnological studies on the food heritage of Slovenians with the linguistic-didactic aspect of developing naming skills and shows how literature and language teaching can be effectively combined in the planned development of lexical skills at the classroom level – on the basis of folk songs and cooking recipes that reflect the culinary heritage, taking into account the child's addressee. The article also shows how the lexical skills of the children can be developed in a planned way. The collection *Pastirica žganice kuha* (Pušenjak 2022) was chosen as a suitable starting point, as it contains a selection of twelve folk songs that mention a particular dish or foodstuff, and cooking recipes that present the process of preparing that dish or a similar one. The thematic field of Slovenian folk cuisine is very broad and offers many possibilities for citing book-length words from the same thematic field, and the food lexicon is simply a starting point for the formation of words, as dictated in particular by vocabulary-building objectives. The linking of folk song lyrics and cooking recipes of folk dishes is functional especially for the recognition of the formations of the adjectival derivative with the meaning of materiality (e.g. *buckwheat* → *buckwheat*, *potato* → *potato*, *milk* → *milky*, *fish* → *fishy*), modifiable noun derivations with the meaning of diminutive (e.g. *potica* (*cake*) → *potička* (*smaller cake*), *presta* (*pretzel*) → *prestica* (*smaller pretzel*), *biscuit* → *cookie*, *žganec* (*spoonbread*) → *žganček* (*smaller spoonbread*)), learning adjectival derivatives of nouns for possessive adjectives (e.g. *cook* → *cook's*, *baker* → *baker's*), noun derivatives of verbs for the meaning of an action (e.g. *to babble* → *blubber*, *babbling*; *to cook* → *cook*, *cooking*), observing and learning the relationships between words (e.g. *cereal*: *buckwheat*, *maize*, *wheat*; *fig* – *fig* (*tree*); *cold* – *warm*, *cooked* – *raw*), completing word families (e.g. *potato*, *potato plant*, *potato field*).

While reading the ingredients, the pupils are already familiarising themselves with general food vocabulary (e.g. *flour*, *milk*, *oil*, *turnip*) and are also coming into contact with so-called ethnological vocabulary (e.g. *potica* (*cake*), *močnik* (*mush*), *usukanci* (*small rolls*)). Alongside the single-word lexemes, they are also learning about multi-word lexemes (e.g. *sour turnip*, *laurel leaf*) and are getting to know the words or words of the figurative meaning (e.g. *leteči žganci* (*flying spoonbread*)). The article shows how pupils can achieve lexical competence and at the same time learn about heritage as part of tradition and national identity, while also developing a respectful attitude towards it and seeing it as a necessary companion to modern life. Integrating cultural heritage into the classroom is a contribution to its preservation. By developing a positive attitude towards the language and culture of their own nation, pupils also develop a positive attitude towards other cultures and languages of other nations.

DAS KULINARISCHE ERBE SLOWENIENS ALS AUSGANGSPUNKT FÜR DIE ENTWICKLUNG VON BENENNUNGSKOMPETENZEN AUF KLASSENEBENE

Zusammenfassung

Der Artikel verbindet die wesentlichen Erkenntnisse ethnologischer Studien über das kulinarische Erbe der Slowenen mit dem sprachdidaktischen Aspekt der Entwicklung von Benennungskompetenzen und zeigt auf, wie Literatur- und Sprachunterricht bei der geplanten Entwicklung lexikalischer Kompetenzen auf Klassenebene effektiv kombiniert werden können – auf der Grundlage von Volksliedern und Kochrezepten, die das kulinarische Erbe widerspiegeln, unter Berücksichtigung des kindlichen Adressaten. Als geeigneter Ausgangspunkt wurde die Sammlung *Pastirica žgance kuha* (Pušenjak 2022) gewählt, die eine Auswahl von zwölf Volksliedern enthält, in denen ein bestimmtes Gericht oder Lebensmittel erwähnt wird, sowie Kochrezepte, die den Prozess der Zubereitung dieses oder eines ähnlichen Gerichts darstellen. Das Themenfeld der slowenischen Volksküche ist sehr breit gefächert und bietet viele Möglichkeiten, Wörter aus demselben Themenfeld in Buchform zu zitieren, und das Lebensmittellexikon ist lediglich ein Ausgangspunkt für die Wortbildung, wie sie insbesondere durch die Ziele des Wortschatzaufbaus vorgegeben ist. Die Verknüpfung von Volksliedertexten und Kochrezepten von Volksgerichten ist vor allem für die Erkennung der Formationen der adjektivischen Ableitung mit der Bedeutung von Materialität funktional (z. B. *Buchweizen* → *Buchweizen*, *Kartoffel* → *Kartoffel*, *Milch* → *milchig*, *Fisch* → *fischig*), modifizierende Substantivableitungen mit der Bedeutung des Diminutivs (z.B. *Potitze* → *kleine Potitze*, *Brezel* → *kleine Brezel*, *Keks* → *Kekschen*, *Sterz* → *kleiner Sterz*), das Lernen von adjektivischen Ableitungen von Substantiven für Possessivpronomen (z. B. *Koch* → *vom Koch*, *Köchin* → *von der Köchin*, *Bäcker* → *vom Bäcker*, *Bäckerin* → *von der Bäckerin*), Lernen von Substantivableitungen von Verben für die Bedeutung einer Handlung (z. B. *babbeln* → *Brummeln*, *babbeln*; *kochen* → *Kochen* → *kochen*), Lernen der Beziehungen zwischen Wörtern (z. B. *kochen* → *Kochen* → *kochen*), Beobachten und Erlernen der Beziehungen zwischen den Wörtern (z. B. *Getreide*: *Buchweizen*, *Mais*, *Weizen*; *Feige* – *Feigenbaum*; *kalt* – *warm*, *gekocht* – *roh*), Vervollständigung von Wortfamilien (z. B. *Kartoffel*, *Kartoffelpflanze*, *Kartoffelstaude*, *Kartoffelbeet*).

Bereits beim Lesen der Zutaten machen sich die Schüler mit dem allgemeinen Lebensmittelwortschatz vertraut (z.B. *Mehl*, *Milch*, *Öl*, *Rübe*) und kommen auch mit dem so genannten ethnologischen Wortschatz in Berührung (z.B. *potica* (*Potitze*), *močnik* (*Mehlbrei*), *usukanci* (*Nockerln*)). Neben den Einwortlexemen lernen sie auch Mehrwortlexeme kennen (z.B. saure Rübe, Lorbeerblatt) und lernen die Wörter bzw. Begriffe mit figurative Bedeutung kennen (z. B. *fliegender Sterz*). Der Artikel zeigt, wie Schülerinnen und Schüler lexikalische Kompetenz erlangen und gleichzeitig etwas über das kulturelle Erbe als Teil der Tradition und der nationalen Identität lernen können, während sie gleichzeitig eine respektvolle Haltung ihm gegenüber entwickeln und es als notwendigen Begleiter des modernen Lebens betrachten. Die Einbeziehung des kulturellen Erbes in den Unterricht ist ein Beitrag zu seiner Erhaltung. Indem die Schüler eine positive Einstellung zur Sprache und Kultur ihrer eigenen Nation entwickeln, entwickeln sie auch eine positive Einstellung zu anderen Kulturen und Sprachen anderer Nationen.